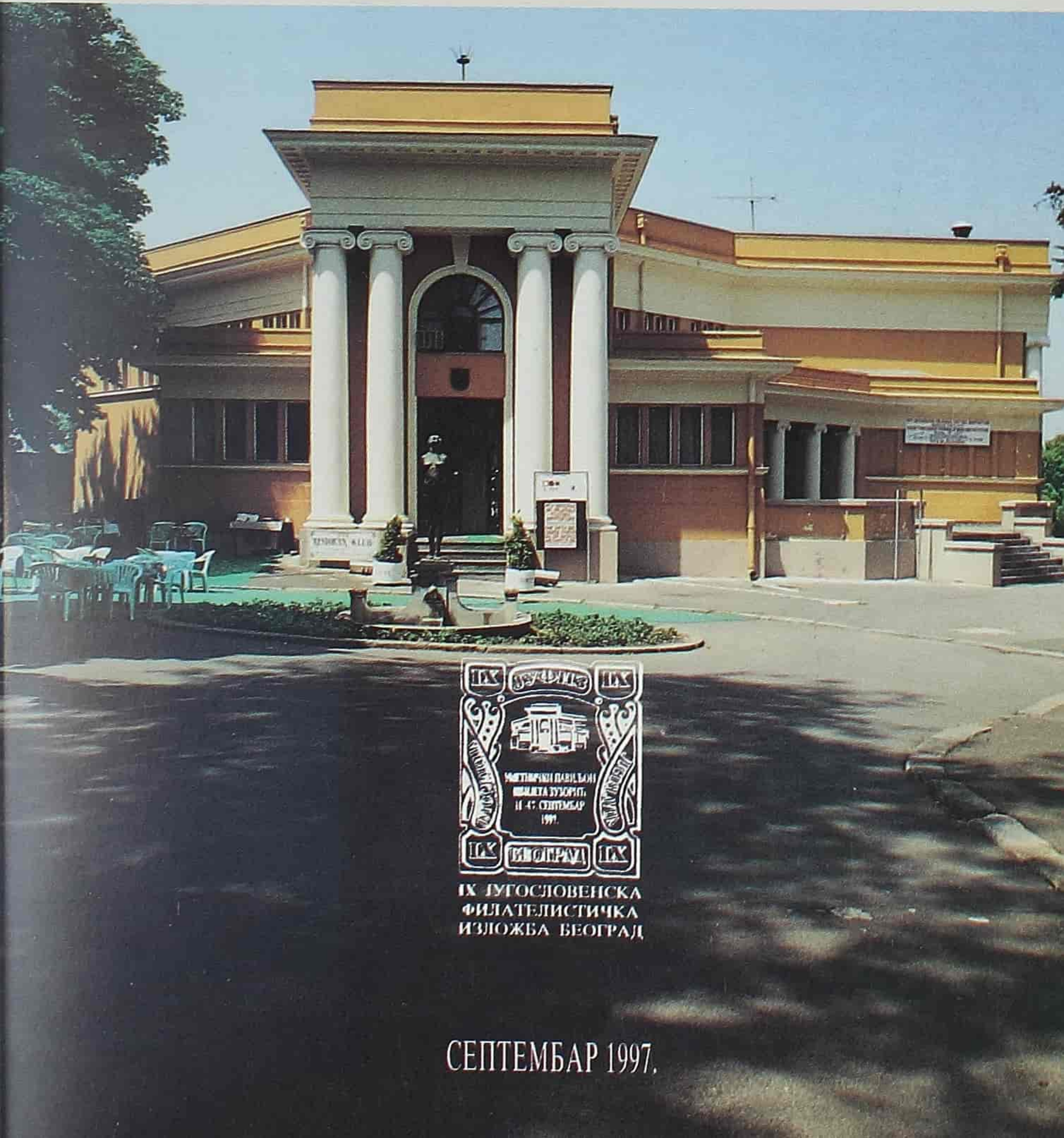

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈ

233

IX ЈУГОСЛОВЕНСКА
ФИЛАТЕЛИСТИЧКА
ИЗЛОЖБА БЕОГРАД

СЕПТЕМБАР 1997.

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA часопис Савеза филателиста Србије
Примерак 10 динара.

Published by Union of Philatelist of Serbia,
address: Sremska 6/IV, YU - 11000 Beograd, Yugoslavia

Издавач: Савез филателиста Србије, Сремска 6/IV, 11000 Београд,
Телефон (011) 638-751

В. Д. главног и одговорног уредника: Зоран Б. Станковић

Технички уредник: Саша Недељковић

Редакцијски одбор: Ненад Килибарда, Војин Вишацки, Ђорђе Радичевић,
др Мирко Царан, Владислав Радаш, проф др Драгослав
Ђукановић, Мирослав Милановић

Тираж: 300 примерака

Штампа: **tekom**, Београд, Церска бр. 95а

На основу решења Министарства културе Републике Србије број 413-467/96 од 2. фебруара 1996. године часопис "Филателиста" сврстава се у групу производа, која подлежу плаћању пореза на промет производа по повлашћеној стопи од 10%.

ФИЛАТЕЛИСТА

FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

СЕПТЕМБАР 1997.

233

Реч уредника

Наша национална филателистичка изложба ЈУФИЗ организује се сваке друге године, такмичарског је карактера и представља прворазредни културни догађај. Обележавајући и шестдесет година прве југословенске филателистичке изложбе ЗЕФИБ одржане у Београду од 12. до 19. септембра 1937. године, на седници Председништва Савеза филателиста Југославије одлучено је да се Девета југословенска филателистичка изложба ЈУФИЗ IX одржи од 11. до 17. септембра 1997. године у павиљону "Цвијета Зузарић" на Малом калемегдану, једном од наших најлепших изложбених простора. За председника организационог одбора, који броји 15 чланова, изабран је инг. Душан Јањетовић, а за комесара инг. Миодраг Мрђа.

Уз велику помоћ Друштвеног предузећа за производњу и промет поштанских марака "Југомарка", Јавног предузећа ПТТ саобраћаја "Србија", штедионице "Београд" и других организација овако значајна филателистичка манифестација биће припремљена у кратком временском периоду.

Овом великом филателистичком догађају се придружује и Заједница југословенских пошта, телеграфа и телефона издавањем филателистичког блока номинале 5 динара у тиражу од 42.000 комада, који ће бити пуштен у оптицај истог дана када је и свечано отварање изложбе. "Југомарка" истог дана пустиће у оптицај коверат првог дана (ФДЦ), а за Савез филателиста Југославије пригодан коверат и макси карту. Предвиђено је укупно седам пригодних жигова.

Ликовно решење блока, коверата и максимум карте, као и заштитног знака филателистичке изложбе урадиће Радомир Бојанић, академски сликар из Београда.

На овој великој националној филателистичкој манифестацији посетиоци ће моћи да виде експонате наших филателиста, са филателистичким раритетима везаним за нашу земљу. То филателистичко благо је већ донело велики број освојених медаља на највећим светским филателистичким изложбама. Због тога је и размљиво да је овај број "Филателисте" једним делом посвећен ЈУФИЗ-у. Како излази на 32 странице, неке од уобичајених рубрика, попут "Новитети Југославије" и "Увод у филателију" су овог пута изостављене.

Из рада Председништва Савеза филателиста Југославије

Своју последњу седницу пред годишње одморе Председништво Савеза филателиста Југославије је одржало 30. јуна. Преседавао је др Војислав Мићовић, председник СФЈ-а.

У Дневни ред седнице увршћено је више питања везаних за предстојећу Девету југословенску филателистичку изложбу као и из међународне активности наше земље.

Председник организационог одбора ЈУФИЗ IX, Душан Јањетовић, упознао је Председништво о току досадашњих припрема за нашу највећу националну изложбу. Сва питања око места и времена одржавања изложбе су решена, тако да ће се ЈУФИЗ IX одржати од 11. до 17. септембра 1997. године у Уметничком павиљону "Цвијета Зузорић", на Малом калимегдану у Београду.

Председник Организационог одбора, комесар изложбе и стручњаци из групе за техничку поставку обишли су Павиљон и дали веома повољну оцену о условима за организацију националне изложбе. Поред репрезентативног излагачког простора, Павиљон располаже и другим простором погодним за организовање различитих пратећих програма.

Председник Организационог одбора је известио да ће Девету југословенску филателистичку изложбу пратити различити филателистички садржаји (презентације, промоције, округли сто о филателији и друго) и берза филателистичког материјала, опреме и прибора. Заједница југословенских ППТ, као издавач, и "Југомарка" - реализатор, изашли су у сусрет захтеву југословенских филателиста тако што ће на дан отварања изложбе пустити у продају пригодан поштански блок - марку. Истога дана биће у употреби пригодан поштански жиг првог дана. Организациони одбор припрема пригодна филателистичка издања, која обележавају изложбу и пратеће манифестације.

Председништво је, такође, информисано о активностима које се предузимају како би се обезбедило учешће наших најбољих изложака (експоната) у почасној класи. Прелиминарне пријаве за излагање у такмичарској класи су послате појединцима и филателистичким друштвима у земљи. Према одговорима који су приспели до првих дана јула, Организациони одбор очекује да ће излагачки простор Павиљона бити оптимално попуњен изложбеним витринама.

Рачуна се на приближно 300 витрина за изложке филателије и на довољан број "положених" витрина за изложке литературе. Оно што је свакако веома важно, а за ову седницу је изостало, јесте финансијски план изложбе (извори средстава и расходи). Председништво је обавезало Организациони одбор да такав план хитно донесе, како би се без проблема извршиле обавезе које већ доспевају.

Председништво је донело одлуку о издвајању средстава за организацију изложбе

ЈУФИЗ IX, у висини трошкова закупа изложбеног простора.

Председништво СФЈ-а је именовало Почасни одбор и жири изложбе. За председника Почасног одбора Девете југословенске филателистичке изложбе - ЈУФИЗ IX одређен је проф др Владан Кутлешић, потпредседник Савезне Владе. Чланови Почасног одбора су:

- Зоран Кнежевић, Савезни министар правде,
- др Нада Поповић-Перишић, министар у Влади Србије,
- Миодраг Гомилановић, министар у Влади Црне Горе,
- др Светолик Костадиновић, министар у Влади Србије,
- Вучић Чагоровић, генерални директор Заједнице југословенских ПТТ,
- Момчило Јанчић, генерални директор Поштанске штедионице,
- Јусуф Фетаховић, генерални директор ЛПТТ "Црна Гора",
- Алекса Јокић, генерални директор ЛПТТ "Србија",
- Ненад Килибарда, директор ДП "Југомарка",
- др Војислав Мићовић, председник Савеза филателиста Југославије,
- Бранко Пророчић, председник Савеза филателиста Црне Горе и
- Владимир Мојсовић, председник Савеза филателиста Србије.

За председника жирија одређен је др Војислав Мићовић, а за чланове жирија Богдан Петровић, проф др Драгослав Ђукановић и Милан Вукосављевић. Секретар изложбе је Војислав Беговић, док су за приправнике члана жирија именовани др Веселин Драшковић и Слободан Кнежић.

Преседништво је усвојило Правилник Девете филателелистичке изложбе ЈУФИЗ IX.

(В. Б., Билтен Председништва Савеза филателиста Југославије број 4/97).

На основу одредби Међународне филателистичке федерације (ФИП) и члана 5 Правилника о филателистичким изложбама СФЈ, организатор изложбе доноси:

ПРАВИЛНИК

ДЕВЕТЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ФИЛАТЕЛИСТИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ ЈУФИЗ IX

Члан 1.

Девета југословенска филателистичка изложба ЈУФИЗ IX, одржаће се од 11. до 17. септембра 1997. године у Уметничком павиљону "Цвијета Зузарић" на Малом калимегдану у Београду.

Члан 2.

Организатор изложбе ЈУФИЗ IX је Савез филателиста Југославије. Организациони одбор изложбе ЈУФИЗ IX ће решавати и одлучивати о свим евентуално насталим проблемима у вези са изложбом.

Члан 3.

ЈУФИЗ IX је национална изложба такмичарског карактера.

Члан 4.

Право учешћа на изложби ЈУФИЗ IX имају чланови СФЈ као и излагачи по позиву.

Члан 5.

Уредно пријављене и прихваћене збирке од комесара и Организационог одбора за ЈУФИЗ IX биће распоређене у следеће класе:

А. Нетакмичарска класа

А1. Почасна класа,

А2. Класа чланова жирија,

А3. Класа посебно позваних излагача (престиж витрине, едукативне витрине итд.).

Б. Такмичарска класа

Б1. Традиционална филателија,

Б2. Поштанска историја,

Б3. Аеро и астро филателија,

Б4. Поштанске целине,

Б5. Таксене марке,

Б6. Тематска филателија,

Б7. Максимафилија,

Б8. Модерна филателија,

Б9. Омладинска филателија,

Б10. Филателистичка литература.

Члан 6.

У почасној класи (А1) излажу институције, које имају ретке и значајне збирке (Музеј ПТТ, "Југомарка", САНУ, као и експонати штампарије марака, гравера и друго).

Члан 7.

Излагачи у такмичарској класи имају на располагању по пет витрина (80 листова). Излагачи, који су на претходним националним изложбама добили најмање Велику позлаћену медаљу, могу да излажу на осам витрина.

Члан 8.

Излагачи у класи омладинске филателије имају на располагању по три или четири витрине.

Члан 9.

Организациони одбор изложбе ЈУФИЗ IX на предлог комесара задржава право да смањи број витрина за поједине збирке на четири, као и да не прихвати излагање појединих збирки.

Члан 10.

Све прихваћене збирке за ЈУФИЗ IX биће осигуране код ЗОИЛ-а "ДУНАВ".

Члан 11.

Излагачи плаћају партиципацију од 10,00 динара по витрини у моменту предаје збирке комесару изложбе. Ова партиципација се не односи на Омладинску класу и излагаче у класи А.

Члан 12.

За изложбене листове препоручује се формат А4 (210 x 294 мм), заштићен провидном фолијом и нумерисан на полеђини по редоследу излагања.

Члан 13.

Жири оцењује збирке на основу Правилника и мерила ФИП-е и резултате исказује у поенима. Одлуке жирија су коначне, јавно се објављују и сваком излагачу се писмено уручује оцењивачки лист.

Члан 14.

На основу постигнутог броја поена и ранга на следећој табели излагачи добијају медаљу и диплому:

	одрасли омладинци	
Велика златна медаља	95-100	
Златна медаља	90-94	
Велика позлаћена медаља Велики вермеј	85-89	75-
Позлаћена медаља - Времеј	80-84	70-74
Велика сребрна медаља	75-79	65-69
Сребрна медаља	70-74	60-64
Посребрена медаља	65-69	55-59
Бронзана медаља	60-64	50-54
Диплома о ућешћу	50-59	45-49

Осим признања из претходних чланова, жири може доделити Велику награду изложбе најбољем изложку, као и друге посебне награде и похвале за поједине аспекте изложака.

Члан 15.

Пријаве за учешће на изложби достављају се комесару изложбе на адресу: Миодраг Мрђа, 11090 Београд/Раковица, Рујица 9.

Члан 16.

Рок за подношење пријава за учешће на изложби ЈУФИЗ IX је 21. јули 1997. године. Организациони одбор ће обавестити излагаче о прихватању изложака најкасније до 1. августа 1997. године.

Члан 17.

Рок за предају изложака са спецификацијама је 8. септембар 1997. године.

Председник Организационог одбора, Душан Јањетовић

Борисав Станковић

Националне филателистичке изложбе у Југославији

Организовани филателисти у друштвима 1933. године оснивају Савез филателистичких организација (друштава). На редовној Скупштини одржаној у Суботици септембра 1936. године донета је одлука да се приликом следеће Скупштине Савеза, која ће се одржати наредне године у Београду, приреди Прва земаљска филателистичка изложба. По речима тадашњег председника Југословенског филателистичког савеза, Евжена Дерока, Прва земаљска изложба треба да покаже на ком ступњу напретка је филателија у Југославији, а то захтева углед који југословенска филателија има у свету. За учествовање на овој изложби упућени су позиви и излагачима у иностранству.

Изложба је одржана од 12. до 19. септембра 1937. године у Београду у просторијама Правног факултета Београдског универзитета под протекторатом Његовог величанства краљевића Томислава. Поводом ове изложбе 12. септембра пуштен је у оптицај блок (ЗЕБИФ) по цени од 15 динара, мада је номинала марака у блоку износила 8 динара и 50 пара. Ова разлика у цени (доплатни вишак) ишао је у корист Југословенском филателистичком савезу.

У пролеће 1950. године на састанку Савеза филателиста Југославије у Београду дат је предлог од стране Савеза филателиста Србије да се прва послератна филателистичка изложба одржи у Загребу. Изложба је одржана у времену од 16. до 26. јула 1951. године у Загребу под називом ЗЕФИЗ 1951 (Земаљска филателистичка изложба). Том приликом издата је марка са претиском номинале 6 динара и блок за ваздушну пошту номинале 100 динара (тзв. ЗЕФИЗ блок). Као што ће касније бити уобичајено, ова изложба је организована уз значајну помоћ тадашње Главне дирекције пошта и "Југофилателије".

Иако по редоследу трећа, следећа југословенска филателистичка изложба добија нови назив: Прва послератна филателистичка изложба - ЈУФИЗ I. Одржана је у Техничкој вишој школи у Београду од 14. до 21. септембра 1952. године. Главна дирекција пошта издала је за ту прилику пригодну марку номинале 15 динара, коју је израдио наш познати бакрорезац Танасије Крњајић. На марци је репродукован мотив са бакрореза Београда из XVI века. Тираж је био 80.000 примерака.

У Љубљани је одржана Друга југословенска изложба, ЈУФИЗ II, од 29. јула до 8. августа 1954. године. Уз материјалну помоћ Генералне дирекције пошта, телефона и телеграфа, Савез филателиста Југославије организовао је у Загребу од 20. до 27. маја 1956. године Трећу филателистичку изложбу ЈУФИЗ III. Била је то прва послератна изложба међународног карактера. Учествовали су филателисти из 41 земље, укупно 264 излагача.

Повод одржавања ЈУФИ-а III, 20. априла 1956. године пуштена је у оптицај марка од 15 динара у тиражу од милион примерака.

Од 24. до 30. маја 1959. године одржана је у Дубровнику ЈУФИЗ IV под називом Прва југословенска омладинска изложба. На дан отварања изложбе Дирекција пошта пустила је у промет пригодну марку од 20 динара.

После вишегодишње паузе у Дому ЈНА у Београду од 5. до 13. децембра 1988. године одржана је Југословенска филателистичка изложба - ЈУФИЗ V. Две године касније у галерији Српске академије наука и уметности од 4. до 12. августа 1990., одржана је изложба ЈУФИЗ VI.

У најтежим околностима, под санкцијама и у ери велике инфлације, Савез филателиста Југославије у сарадњи са Заједницом југословенских ППТ, ППТ саобраћаја "Србија" и "Југомарком" организује Седму филателистичку изложбу, ЈУФИЗ VII, и овог пута у галерији Српске академије наука и уметности од 1. до 10. априла 1993. године. Обе изложбе, које су организоване у галерији САНУ-а, су биле веома посећене и похваљене од стране појединих академика.

Последња југословенска филателистичка изложба одржана је у децембру 1995. године у Дому ЈНА у Београду. Како је првобитно било одређено, ова изложба је требала да се одржи у Будви па и мотив блока, који је изашао поводом ове изложбе, садржи панораму Будве.

Извештај са Интернационалне филателистичке изложбе NORWEX 97

Интернационална филателистичка изложба NORWEX 97 одржана је у Ослу у времену од 16. до 21. априла 1997. године. Изложба је била организована и одржана у знаку прославе 350. годишњице норвешке поште. Изложба је имала патронатство ФИП-е и ФЕПА-е. На великом простору сајма у Ослу, једна етажа је била посвећена историји поште у Норвешкој, а друга етажа филателистичкој изложби, са комерцијалним и штандовима појединих филателистичких организација и федерација. Изложбу је отворио лично краљ Норвешке и тиме је дат још већи значај овој манифестацији.

Изложба је имала само две такмичарске категорије: Аерофилателију и Поштанску историју. Постављено је 1600 излагачких витрина, од чега је за поштанску историју одвојено 1155 витрина, а за аерофилателију 445 витрина.

И поред тога што смо пријавили већи број изложака, уз извињење да не може да прихвати све пријаве, организатор је прихватио два наша изложка.

На изложби је било заступљено 55 филателистичких организација из 54 земље (САД имају две организације).

Наши излагачи су добили следећа признања:

- у категорији Аерофилателија изложак Александра Крстића "Југословенска

пошта од почетка до 1941. године" добио је сребрну медаљу са укупно 73 поена, - у категорији Поштанска историја, изложак др Јована Величковића добио је златну медаљу са освојених 90 поена.

Критеријуми жирија били су веома строги иако је већ и предселекција изложака била неуобичајено строга и ригорозна, па се ове медаље могу сматрати изузетним успехом наших филателиста.

Свим националним комесарима су уручене позлаћене медаље.

(Јован Ристић, национални комесар, Билтен СФЈ 4/97)

Извештај са Светске изложбе PACIFIC 97

У Сан Франциску (САД) од 29. маја до 8. јуна 1997. године, под патронажом ФИП-е, одржана је Светска филателистичка изложба PACIFIC 97, највећа међународна филателистичка изложба икада одржана у Сједињеним Америчким Државама и прва те врсте на Западној обали.

Филателистички излошци у конкуренцији били су распоређени у 11 класа, наведених на стандардан начин у нумеричком редоследу укључујући и литературу. Обим изложбе је био приближно 3.000 витрина чему треба додати изложбени простор за литературу и софтвер, који је укључивао 278 каталошких јединица.

Југославија је на PACIFIC 97 учествовала са 5 изложака: два у класи традиционалне филателије и по један у класи поштанске историје, поштанских целина и литературе. Остварени су следећи резултати:

- Душан Јањетовић за изложак "Црна Гора 1874-1916" добио је велики вермеј (88 поена),
- Мирослав Петровић: "Поштанска историја Србије од 1813. до краја Првог светског рата" - велика сребрна медаља (78 поена),
- Јован Величковић: "Поштанске целине Краљевине Југославије" - велика сребрна медаља (77 поена),
- Ђорђе Радичевић: "Босна и Херцеговина" - велика сребрна медаља (75 поена) и
- часопис "Филателиста" велика сребрна медаља (75 поена).

Још два излошка и један експонат литературе, који се односе на филателистичко подручје Југославије, били су веома запажени. Изложак др Велизара Кардоша (Швајцарска) "Кнежевина Србија 1840-1880" био је приказан у ФИП шампионској класи. Изложак поштанске историје Драгана Стојановића (Швајцарска) "Србија у рату 1914-1918: период 1916-1918" освојио је вермеј (82 поена). У класи литературе за књигу "Кнежевина Србија 1830-1882, поштанска историја и поштанске марке", др Велизару Кардошу припала је златна медаља (91 поен).

Као што је уобичајено изложбу је пратило више десетина тематских скупова, трибина и панела. Комерцијални део Светске изложбе садржао је понуду филателистичког материјала и прибора стотинак дилера из целог света.

(Војислав Беговић, национални комесар, Билтен СФЈ 4/97)

Специјални правилник ФИП (SREX) за припрему изложака и оцењивање у традиционалној филателији

(Извод из правилника и коментари)

Члан 2: Тематски излошци

Традиционална филателија обухвата све видове филателије. Изложак ће се сматрати традиционалним уколико није пријављен за неку другу специјализовану класу (на пример уколико није изричито прављен за поштанску историју). Традиционални изложак може да обухвати све филателистичке објекте, укључујући и објекте који потичу из производње поштанских марака, према избору сакупљача.

Члан 3: Принцип састављања изложка

Материјал погодан за изложак у традиционалној филателији, између осталог обухвата;

- 1) Поштанске марке, неупотребљаване и употребљаване, појединачно или у већим комадима, као и марке употребљене на писмима;
- 2) Варијетете свих врста, као што су водознак, зупчање, гумирање, хартија, штампање или грешке у штампи (Plattenfehler);
- 3) Есеје и пробе, како прихваћене тако и неприхваћене за дефинитивно издање,
- 4) Претфилателистичке објекте и објекте (писма) без марака, али тако да ови објекти не заузимају више од 15% простора у излошку;
- 5) Специјалитете и особености, као што су фалсификати на штету поште, поштански употребљене таксене марке или неупотребљене поштанско-фискалне марке, које су важиле и за поштанску употребу (ова дефиниција је унета због марака енглеских колонија из прошлог века са натписом "Postage and Revenue", односно марке за поштанску и фискалну употребу).

План и концепт изложка мора бити јасно изложен у уводном листу Члан 4: Критеријуми за оцењивање изложка "Знање и истраживање" - Излошци који покривају области које су до сада исцрпно обрађене а налази публиковани, не би требало да добију мање поена због недостатка личног истраживања.

Члан 5: Оцењивање изложка

У Традиционалној филателији код оцењивања изложка примениће се следећа схема:

Обрада (10) и значај (20)	30
Знање (25) и истраживање (10)	35
Квалитет (10) и реткост (10)	30
Презентација (техничка обрада)	5

Упуства ФИП за оцењивање изложака у традиционалној филателији

Члан 1.

Ова упуства су састављена како би се помогло судијама да оцењују излошке и излагачима како да припремају излошке.

Члан 2.

У прошлости су се сви излошци сматрали "традиционалним" и нису постојале друге класе. Са развојем филателистичких класа и образовањем одговарајућих комисија и принципа оцењивања по класама, стање се изменило. Излошци који задовољавају захтеве појединих класа се сада сврставају у друге класе и оцењују према специфичним правилима. Сви излошци који из било којих разлога не могу да буду сврстани у друге класе сврстаће се и оцењиваће се према мерилима традиционалне филателије. Ако оцењивачки суд пребаци изложак из класе у којој је пријављен у неку другу класу, изложбени одбор ће о томе обавестити одговарајућу федерацију, како би се излагачу ставило до знања да његов концепт изложка није био у реду.

Члан 3: Принцип састављања изложка

Евентуално састављена основа листа "објеката погодних за укључивање у традиционалну филателију" никад не би била потпуна јер традиционални сакупљачи - специјалисти увек налазе нове, специјализоване аспекте сакупљања. Традиционални приступ сакупљању марака неке одређене земље изискиваће обавезно укључивање неких категорија у изложак, док те исте категорије, можда, уопште не долазе у обзир код изложка неке друге земље (нпр. традиционални изложак Краљевине СХС "Веригари", обавезно мора да обухвати обраду свих врста хартија на којима су марке штампане, међутим обрада хартија у излошку "Црна Гора" не долази у обзир).

Многе мале субспецијалности су врло значајне само код неких земаља а њихова обрада у излошку онда може да буде тако значајна да без такве обраде не могу да се постигну највише оцене (нпр. обрада "Веригара" без приказивања "привезака" не може да обезбеди добијање великог броја поена код оцењивања).

Под "материјалом погодним за излагање у традиционалној филателији" подразумева се, у ствари, све што је на било који начин повезано са транспортом порука у или ван поштанског система. Ако је статус таквог објекта под сумњом, а излагач сматра да је значајан у излошку, може га укључити али мора јасно назначити статус таквог објекта. (Овде нпр. спадају приватно преношена писма у периоду када је пошта постојала).

Изложак у традиционалној филателији треба да садржи материјал који је

међусобно повезан и може да се обухвати једним заједничким називом. Област коју изложак покрива треба јасно да буде назначена насловом наведеним у изложбеном каталогу. Распоред материјала у излошку је ствар личног укуса и избора излагача, који може да одабере један од многобројних прихваћених начина презентирања излошка. Инвентивност се подстиче и награђује, уколико је у границама доброг укуса, јер би монотоност излошка, без обзира колико је добро урађен, могла да буде досадна за посетиоца.

Уводни лист

Уводни лист који је обавезан према GREX-у и SREX-у треба да представља допринос излошку који исказује излагачево познавање материјала, који је изабрао за приказивање на излошку. Насловни лист треба да укаже интересентима и судијама на значај и допринесе позитивном оцењивању кључних објеката у излошку. Уводни лист треба да послужи да би се што боље описао материјал који није довољно познат или је сложен по својој природи. Иако Правилник ФИП захтева да само уводни лист буде написан на једном од званичних језика ФИП, препоручује се да цео текст излошка буде написан на једном од тих језика.

Члан 4: Критеријуми за оцењивање излошка

Избор материјала за традиционални изложак треба да представља компромис између великог броја листова, које би излагач желео да прикаже, и броја листова који може да стане у витрине које су му додељене за излагање од стране организатора изложбе. Излагач треба да занемари материјал који је од мањег значаја. Уопште, вредности неког издања које се лако налазе треба приказати само симболички, док ређе вредности истог издања треба што потпуније разрадити и опширно приказати. Судије ће позитивно оценити овакав начин обраде јер показује излагачево познавање материјала.

Ако је марка релативно честа у непоништеном или поништеном стању, али је релативно ретка на писму или у комбинацији са неким другим вредностима, онда ће приказивање те марке само на писму представљати доказ доброг познавања дотичне области. Међутим, цела страна непоништених примерака, без диференцирања нијанси, или више листова коверата од којих су сви са истом марком или франкатуром, без обзира на вредност, условиће, вероватно, додељивање мањег броја поена.

4.3 Обрада излошка одражава умеће излагача да изгради балансирани изложак који приказује карактеристике области коју је обрадио.

4.4 "Значај" код оцењивања садржи два различита мерила која се комбинују. Код традиционалних изложака излагач, обично, одабира одређени временски период или неколико издања у редоследу неке одређене земље или земаља. Прво мерило за процену значаја је колико је кључног материјала из одабране области присутно у излошку. Друго мерило је процена о значају одабране области у општој светској филателији. Тако на пример, неки изложак може да садржи све познате

реткости неког издања као што је на пример "Тројачки сабор" из Србије од 1908 до 1911. године. По првом мерилу такав изложак би се оценио врло високо а по другом врло мало, на пример 6 (5+1) поена од могућих 10. Другом излошку међутим недостају неки кључни комади неке, у филателистичком смислу, врло значајне и раширено сакупљане земље (нпр. класика Швајцарске). По првом мерилу процене значаја изложак би добио средње високу оцену, док би по другом добио врло високу оцену, на пример 9 (4+5) поена од могућих 10.

4.5 Истраживање и нова открића треба да буду видно истакнути, у сагласности са њиховим значајем. Значајна открића треба да буду истакнута и заслужују признање и треба да буду идентификована од стране излагача. Међутим, мање новине не треба да буду пренаглашене и потисну у позадину главнину изложка.

Треба имати на уму да су многа класична и модерна издања до данас исцрпно проучавана током дугог временског периода и да су резултати тих проучавања објављивани. Ради процене знања излагача, судије ће проценити у којој је мери излагач упознат са овим истраживањима и како је постојећа сазнања уградио у свој изложак. Нереално је очекивати од сакупљача неке популарне области да може да оствари нова сазнања у областима које су исцрпно проучаване. Из тих разлога излагачу се због недостатка сопственог истраживања неће смањити број поена. Узеће се, међутим, као позитивно да је излагач и поред обрађености неке области ипак дошао до нових допунских сазнања.

4.6 Врло је битно да квалитет материјала у традиционалном излошку буде добар. Уколико се ради о уникатним или скоро уникатним примерцима, који се јављају у добром стању, излагач би требао да их угради у изложак и када њихов квалитет није добар. Међутим, укључивање марака лошег квалитета, ван ових изузетних случајева, допринеће погоршању квалитета изложка.

(Са енглеског оригинала превео и коментарисао др Јован Величковић)

Септембра ове године у Румунији одржаће се Међународна филателистичка изложба АЕРОМФИЛА 97. За националног комесара ове изложбе одређен је Јован Ристић.

Приближава се термин још једне велике изложбе у Европи. У Милану, од 23. октобра до 1. новембра 1998. одржаће се Светска филателистичка изложба ITALIA 98. Ова специјализована изложба је под патронатством ФИП и обухвата четири такмичарске класе: Аерофилателију, Поштанску историју, Тематску филателију и Филателистичку литаратуру. Примењиваће се ФИП регулатива: GREX, GREV и SREV као и специјална правила која је донео Организациони комитет изложбе.

Величина витрина је 100 x 100 cm, а капацитет 12 листова (три реда по четири листа). Излагачима који су до сада на светским изложбама, под патронатством ФИП-е, освајали велику позлаћену медаљу и више биће омогућено да своје излошке

прикажу на 10 витрина. Остали излагачи имају на пасполагању по 7 витрина (84 изложбена листа). За изложке у такмичарској класи на овој изложби утврђена је излагачка такса у висини од 45 хиљада лира (30 \$), односно 40 хиљада лира (25 \$) за изложке литературе.

Прелиминарне пријаве се подносе националном комесару за ову изложбу, г. Богдану Петровићу, Маршала Бирјугова 2-4/IV, тел: 011/630-635. Рок за пријаву истиче 15. јула

(В.Б.)

Пошта Перуа издала је 28. априла 1997. године марку поводом 50 година експедиције Кон-Кики. Марка је штампана офсет техником у штампарији у Ослу. На марки је приказан сплав на којем су морепловци успешно препловили пут од Перуа до Полинезијских острва.

Последња вест

На изложби ЈУФИЗ IX предвиђено је да у употреби буду следећих седам пригодних жигова:

11. 09. 97. Отварање изложбе
12. 09. 97. 60. година филателистичких изложби у Београду
13. 09. 97. Дан традиционалне филателије и поштанске историје
14. 09. 97. Дан аеро и астрофилателије
15. 09. 97. Дан тематске и омладинске филателије
16. 09. 97. Дан поштанских целина и максифилије
17. 09. 97. Затварање изложбе

ESPOSIZIONE
MONDIALE DI
FILATELIA

sotto il patrocinio della F.I.P.
(Fédération Internationale de Philatélie)

Поштанска служба у Алексинцу у XIX веку

Алексинац лежи у истоименој котлини, која се пружа од Мезграјске пречаге до Сталаћке клисуре, на саставу долина река Моравице и Јужне Мораве.¹ Лежи на друму којим се кретала целокупна трговина између Турске и Србије. Порекло имена остало је неразјашњено.

Посебним Хатишерифом из 1830. године Србија је остала и даље у зависном вазалном положају од султана, али је добила независну унутрашњу управу као и право на самостално уређивање поштанског саобраћаја на своме подручју. Алексинац је ослобођен децембра 1832. године и због свог изузетног географског положаја постао важна станица за поштански саобраћај.

Формирање мезулана

Већ у мају 1833. године, када је кнез Милошева војска запосела ослобођене крајеве, долази до формирања поштанских станица, мезулана, у Србији.² Заједно са другим већим местима у тадашњој Србији Алексинац бива повезан мезуланском везом за Крагујевац.

Након Расписа из 1835. године, на основу којег се мезулане могу продавати на лицитацији на одређено време, мезулану у Алексинцу закупио је Јованча Михаиловић.³ Сређивањем прилика у Србији јавља се потреба за подизањем одговарајућих зграда за потребе поштанског саобраћаја. Нова зграда мезулане у Алексинцу подигнута је 1839. године, када поново постаје правитељствена (државна).⁴

Унапређење поштанског саобраћаја у Алексинцу било је изузетно важно због његовог положаја уз Цариградски друм, који је после Једренског мира, закљученог 1829. године, сматран за политички неутрално земљиште. Овим друмом су поред татара београдског везира путовали и татари страних држава: Енглеске, Аустрије и Француске.⁵

Курирске везе

На основу уговора између кнеза Милоша и Енглеске Алексинац постаје од 24. септембра 1837. године до 22. јула 1855. године средиште курира енглеског конзулата који је у Алексинцу енглеску пошту примао и по татарину даље експедовао.⁶ У писму упућеном кнезу Милошу 13. (25.) септембра 1837. године пише да је "...овде у варош Алексинац од енглеског конзула посланик један приспео, који је пошту енглеску са собом донео, коју је по татарину одмах у Цариград отпратио и који ће у будуће овде седити и пошту енглеску која ће овуда пролазити примати и експедитирати".⁷ У спровођењу енглеске дипломатске поште на релацији Земун - Алексинац важну улогу је имао Риста Прендић. Године 1835. ступио је у српску татарску службу. Две године касније, на изричит захтев кнеза Милоша примио је

службу у Генералном конзулату Велике Британије у Београду у својству српског правитељственог татарина. Умро је у Алексинцу 1892. године.

На основу акта Капитулација, потписаног између Турске и Аустрије отворен је 1836. године аустријски конзулат у Београду, који од те године руководи аустријским курирским везама кроз Србију. Првог августа 1841. године такође на основу наведеног акта Капитулације, отворена је аустријска конзуларна пошта. Одвојено од ове поште Аустрија је отворила филијалу у Алексинцу. Ова филијала не може да се сматра поштанском станицом у уобичајеном смислу.

Аустријска филијала у Алексинцу је радила до 19 септембра (1. октобра) 1869. године, када је укинута аустријска пошта у Београду.

Карантинска служба

Стварањем српске државности у првој половини XIX века, за владе кнеза Милоша, дозвољава се кнежевини Србији да може да установи сталне карантине. Предлаже се Совјету 21. августа 1836. године да се устроје карантини и то поред алексиначког, један на ушћу Дрине (опасност од зараза из Босне) у Мокрој Гори и Брегови (опасност од зараза из Бугарске). Наредбом кнеза Милоша оснива се 1836. године у Србији стални карантин у Алексинцу. За директора карантина постављен је Никола Ђелафа, који јавља Совјету да је 1. септембра 1836. године отворио карантин у Алексинцу. Од тада је у Алексинцу у више наврата постављан карантин због куге која се повремено јављала у Турској.

Оснивањем карантина у Алексинцу, водећу улогу у борби против зараза са Истока преузима овај карантин, јер се налазио у близини турске границе на главном поштанском путу који је водио од Цариграда до Беча. Својим географским положајем као да му је било предодређено да буде истурени бедем испред аустријског санитарног кордона. Алексиначки карантин тиме добија прворазредни значај за одбрану Европе од продора зараза са Леванта. Директор карантина у Алексинцу, Никола Ђелафа у свом извештају од 13. (25.) септембра 1836. године јавља: "Ову ноћ дошао је курир из Битоља и писма су пробођена и накађена, курир пошто је добро окађен одма је одпуштен".⁸ Како се зараза куге те године у Турској није смиривала у Алексинац је стигло писмо у којем се наводи: "Татари, пак царски и аустријски, који писма у Србији носе, нека седе у контумацу од оно доба кад у Алексинац приспеју до ноћи и перву и за то време нека се писма која они носе, баце у кад без отварања или бодења писама, па сутрадан нека исти татари иста писма даље у Београд носе".⁹

Увођење званичне поштанске службе

Поштански жигови у Србији су почели да се употребљавају од 1840. године, када су отворене поште у Београду и Крагујевцу. Међутим, није било прописа о организацији и пословању пошта. "Списак у Србији налазећи се Мензулана" из септембра 1841. године наводи 25 мензулана међу којима се спомиње и Алексинац.¹⁰ Према

акту "Проекат о заведениу Пошта у Књажеству Србији" из 1841. године, који није био усвојен али представља једну од основа за увођење Устројенија из 1843. године, у другу класу пошта "спадају поште у Београду и Алексинцу".¹¹

Према овом Пројекту у прву класу би спадала Главна пошта, док све остале поште, осим Београдске и Алексиначке спадале би у трећу класу. Међутим, према подацима из списка Управитељства поштанског у Алексинцу је отворена пошта годину дана касније, 1842. године.¹²

Устројенијем поштанског заведенија од 15. октобра 1843. године званично се уводи поштанска служба у Србији за јавни саобраћај. Чланом 2. Устројенија утврђују се четири главне поштанске линије. Међу њима се наводи линија која иде од Београда преко Гроцке, Колара, Паланке, Баточине, Јагодине, Ђуприје, Параћина и Шупељака до Алексинца (тзв. цариградски друм). Чланом 3 одређене су "...сојузне линије између ове четири", међу којима се спомиње и линија "из Шупељака (Јовановац) преко Алексинца у Бању и одатле у Гургусовац (Књажевац)".¹³

Промет поште у Алексинцу био је врло фреквентан. "Београдској и Алексиначкој Пошти нуждан је јошт по један Практикант, јер оне са садашњим персоналом врло теретно могу извршити послове своје".¹⁴ Пошта Алексинац је дуго времена, поред главне поште у Београду, била једина пошта која је одржавала редовне везе са иностранством ка турској територији, док је главна пошта у Београду била у вези са поштом Земун у Аустрији.¹⁵

Чланом 4. Устројенија поште и поштанске експедитуре деле се на три класе и то:

У прву класу спада а) Београдска, са једним пост-мајстором и једним пост-официром;

У другу класу спада б) Алексиначка, са једним пост-официром и једним поштоношом; и

У трећу класу: в) све остале поште.¹⁶

После доношења законодавног акта Устројенија поштанског заведеније формира се Управитељство поштанско. У извештају привременог управитеља Уроша Боришева за 1844. годину наводи се да су формиране следеће установе: Управитељство поштанско, две поште - у Београду и Алексинцу, као и 22 постекспедиције.¹⁷ У Главном извештају Попочитељства внутрени дела за 1844. годину, говори се о раду Поштаског одељења у тој години. Ту се спомињу преговори за везу српске и турске поште, како би се писма, новац, аманети и драгоцености могли из Србије отпремати у Цариград, Серез, Солун и даље, и примати из ових места преко Алексинца; поштарина би се наплаћивала до Алексинца, а даље би плаћао прималац у Турској, и обратно. "Но званична писма наша као и турска отправљају се узајамно безплатежно."¹⁸ Истиче се и потреба постављења једног турског преводиоца у Алексиначкој пошти, који би бележио адресе на српском и турском

језику.

Извештај о пријему поштанског жига у Алексинац датира од 29. марта 1844. године.

За ову пошту накнадно су набављени жигови за ознаку дана и месеца и примљена су 18. фебруара 1846. године.¹⁹

Почеци коришћења поштанских марака

Прве поштанске марке у Србији од 1 и 2 паре (новинске) у промету су од 1. (13) маја 1866. године. Користиле су се за франкирање у интерном промету Србије новинских пошиљки, које су из иностранства стизале у Србију. Као погранично место Алексинац је примио ове марке (поред Београда и Раче). Новинске марке првог штампања послате су у Алексинац у количини од по 300 комада. Како је потреба за овим маркама била далеко већа него што се у почетку сматрало, у Алексинац су поново послате новинске марке од 1 и 2 паре, овог пута другог штампања. Пошта Алексинац потврђује 22. маја да је примила марке од 2 паре у количини од 1020 комада, а 3. јуна марку од 1 паре у количини од 1000 комада.²⁰ Наравно, и "бечко" издање редовних марака од 10, 20 и 40 пара са ликом кнеза Михаила послате су у Алексинац. Количине марака "бечког" издања од 10 пара (400 комада) 20 пара (1600 комада) и 40 пара (500 комада) су много веће него количине које су примљене у малим поштама.²¹ Пошта у Алексинцу остаће до 1878. године као једна од пошта са највећим прометом пошиљки.

После Српско-турских ратова (1876-78) Алексинац престаје да буде гранично место, јер је Србија Берлинским уговором добила нишки, топлички, пиротски и врањски округ. Пошта Алексинац је 1887. године још увек имала на списку 20 коња, као што је било одређено чланом 8. Устројенијем поштанског заведенија из 1843. године. Од Алексинца су 1887. године полазиле две поштанске линије и то: Алексинац - Соко Бања - Књажевац - Зајечар - Салаш - Неготин - Брза Паланка - Кладово - Текија у дужини од 215 километара и Алексинац - Краљево - Трстеник - Крушевац - Чачак (130 км).²² Услед свих ових промена пошта Алексинац губи на значају.

Санитарни печати и жигови Алексинца

(према чланку В. Вишацког "Санитарни поступак са поштом у карантинима и станицама Србије", ПТТ архив 23/85)

1. Санитарни Печати (воштани):

а) "Контумац алексиначки", овалан, 21 x 19 мм, са грбом Обреновића, из 1840, 1843 и 1844. године.

б) "Карантин алексиначки књаж. срб.", округли, 31 мм, са грбом Карађорђевића из 1844. године.

ц) "Карантин алексиначки", округли, са грбом Карађорђевића, од 28. маја 1847. године.

2. Санитарни жигови (негативни):

а) "Алексиначки контумац", овални, негативни жиг, 23 x 20 мм, са грбом Обреновића, на писму од 28. августа 1856. године.

б) "Алексиначки контумац", овални, негативни жиг, 22 x 19 мм, са грбом Обреновића, на писму од 27. маја 1858. године.

ц) "Алексиначки контумац", овални, негативни жиг, 22 x 19 мм, са грбом Обреновића, на документу о дезинфекцији, од 4. маја 1865. године.

д) "Карантин алексиначки", овални, негативни жиг, 22 x 17 мм, са грбом Обреновића, на писму од 12. јула 1865. године.

е) "Карантин алексиначки", округли, негативни жиг, 18 мм, са српским грбом на документу о дезинфекцији од 13. маја 1875. године.

ф) "Карантин алексиначки", округли, негативни жиг, 21 мм, са српским грбом, на документу о дезинфекцији од 13. маја 1875. године.

Жигови поште Алексинац

(Према чланку В. Вишацког "Отварање пошта и месни поштански жигови у Србији 1840-1918")

1) Алексинац, у црној боји од 1844 до 1858. Познат је и у плавој боји из 1856. године (слика 1).

2) Алексинац, обим 24 мм, у црној боји коришћен од 1859. до 1877., у плавој боји познат је из 1859. и 1860., у зеленој боји из 1870. и у црвеној боји из 1873. године (слика 2).

3) Алексинац, обим 23 мм, у црној боји коришћен од 1875 до 1893. а познат је и у плавој боји из 1880. године (слика 3).

4) Алексинац, обим 24 мм, у црној боји коришћен од 1886. до 1894, а познат је и у плавој боји из 1894. и у љубичастој боји из 1892. године (слика 4).

5) Алексинац, обим 24,5 мм, у црној боји коришћен од 1887. до 1896, а познат је и у љубичастој боји из 1889. године (слика 5).

6) Алексинац/Alexinatz, обим 26 мм, црне боје, коришћен 1894-1911. године (слика 6).

3.С.

АЛЕКСИНАЦЪ

слика 4

слика 5

слика 6

Литература:

1. Миодраг Спирић, Историја Алексинца и околине до прве владавине кнеза Милоша, 1995., страна 5.
2. Владимир Стојанчевић, Кнез Милош и Источна Србија 1833-1838, страна 102.
3. Спирић, наведено дело, страна 288.
4. Исто, страна 289.
5. Народна енциклопедија СХС, књига IV, страна 866.
6. Спирић, наведено дело, страна 290.
7. Исто, страна 290.
8. Исто, страна 311.
9. Исто, страна 313.
10. Др Тривун Теслић, Први прописи о организацији поштанског саобраћаја у Србији, ПТТ Архив број 20, страна 239.
11. Исто, страна 241.
12. Војин Вишацки, Отварање пошта и месни поштански жигови, ПТТ архив, број 26, страна 61-62.
13. Иван Јаворник, Годишњи рачун поште Алексиначке за 1887. годину, ПТТ архив, број 19, страна 242.
14. ПТТ Архив, број 13 страна 144.
15. Иван Јаворник, наведено дело, страна 243.
16. Исто, страна 243.
17. Владимир Ђорђевић, Извештај о раду Управитељства поштанског за 1884. и 1885. годину, ПТТ архив страна 137.
18. Исто, страна 139.
19. Војин Вишацки, наведено дело, страна 61-62.
20. Др Велизар Кардош, Кнежевина Србија 1830-1882, страна 107.
21. Исто, страна 133.
22. Иван Јаворник, наведено дело, страна 246.

Војин Вишацки, Београд

Бугарска војна цензура

(наставак из прошлог броја)

На територији окупираној од Бугарске, војна цензура је парафирала прегледане поштанске пошиљке. Међутим, налазе се поштанске пошиљке без икаквих ознака. Познате су ми парафиране пошиљке из следећих места: Брод (црн), Валандово (црн), Ђевђелија (црн), Каначник (црн), Крива Паланка (црн), Берово (црвен), Скопље (црн), Пирот (црн), Штип (црн) и Сопот (плав).

Војна цензура у Хрватској

Према немачким привременим смерницама од 12. априла 1941. године о подели Југославије, Хрватска је требала да постане самостална држава у оквиру својих националних граница.¹

Међутим, она је постала независна држава 10. априла 1941. године.² У погледу поштанског саобраћаја 19. априла 1941. године издато је саопштење да су све птт установе отпочеле са нормалним пословањем.³

На основу акта о капитулацији од 17. априла исте године било је преузето 946 пошта, што државних, што разредних, као и помоћне сезонске поште.⁴

Треба истаћи да је зона Земуна са околином која је добила назив "Источни Срем са Земуном", а која је била првобитно разграничена, била 10. октобра 1941. године предата Хрватској.⁵

Места Добрун (код Вишеграда) и Дуга Пољана (код Сјенице) од 22. јануара 1942. године нису више припадала Србији јер су разграничењем припале Хрватској.⁶

После капитулације Италије, која је објављена 8. септембра 1943. године⁷, територије анектиране од Италије вратиле су се у састав Хрватске.

Законском одредбом од 10. јуна 1941. године била је извршена административно-територијална подела земље на 22 подручја, велике жупе, 141 срез и 31 територијалну јединицу.⁸ На основу законске одредбе од 20. јуна 1944. године била је формирана велика жупа Дубрава.⁹

Организација војне цензуре

Цензура различитих власти

Поштански саобраћај је био дозвољен само између пошта у земљи. У наредби Поштанског одељења Министарства промета се упозорава да ће све пошиљке бити подвргнуте прегледу у колико то затраже меродавне власти.¹⁰ Овом наредбом био

је забрањен поштански саобраћај са Србијом, Словенијом, Војводином, Македонијом и Црном Гором. Такође се истиче окружницом број 9 да је забрањено свако дописивање са Србијом.¹¹ Према окружници број 12 од 22. августа 1941. године истиче се да пошиљке морају бити истог дана цензурисане. Такође, пошиљке из Немачке већ цензурисане нису се морале предавати усташкој цензури.¹²

Цензура усташке надзорне службе

Министарство просвете и јавних редова било је известило 30. августа 1941. године окружницом број 13 све поште о следећем:

"Обавештава се горњи наслов да је са данашњим даном обустављен сваки рад досадашњих цензора код појединих поштанских уреда. Цензура је данашњим даном прешла у руке усташке надзорне службе (UNSA).

Према томе ће поште само на захтев UNSE издавати оне пошиљке, које исту у сврху тајне цензуре задржи".¹³

О садржају ове окружнице поште су известиле Равнатељство, као што је учинила пошта Бања Лука 6. септембра 1941 године.¹⁴

Даљим упозорењем Заповедник (UNSE) Еуген Кватерник је наредио следеће:

"Да се обавесте сместа све подручне власти, да се све поштанске цензуре постављене по великим жупанима или усташким логорима или по било којој трећој власти имају свеста укинути".¹⁵ Ова је наредба послата путем телеграма.¹⁶

Укидање цензуре успостављена од разних власти и преласком у надлежност UNSE, све поштанске пошиљке нису биле цензурисане, већ само оне за које је била заинтересована UNSA.

Морамо напоменути да је UNSA преузела цензуру две недеље после Законске одредбе од 16. августа 1941. године о њеном успостављању.¹⁷ Такође истићемо да се ова служба бавила и обавештајним радом, зато је и задржала право да цензурише поштанске пошиљке. Међутим UNSA није била оспособљена стручно и материјално за вршење делимичне цензуре.

Истовремено, нека су поштанска цензурна места укидана као на пример у Земуну, што се може констатовати из дописа од 27. децембра 1941. године Врховног повереника за Земун и источни Срем надлежним установама, а којима се предлаже поново увођење цензуре на пошти у Земуну.¹⁸

Исто тако приложен је и допис од 22. децембра 1941. године Опумоћеног Командајућег генерала у Србији са примедбом да је цензурно место у Земуну уведено 1. септембра 1941. а поново укинуто 15. октобра 1941. године.¹⁹

Организација војне цензуре

Према законском предлогу било је неопходно увести војну цензуру. Ранија цензура није била добро организована па је престала са радом. Цензура би требала да буде подређена Министру домобранства, који би резултате ставио на располагање Равнатељству за јавни ред и сигурност. Образложење носи датум 19. новембар 1941.

године.²⁰ У вези законског предлога, надпоручник Антон Вукелић поднео је 27. јануара 1942. године предлог Министарству унутрашњих послова ради организације цензуре.²¹

У предлогу за увођење цензуре Вукелић истиче да је за време првог светског рата водио цензуру писама српских заробљеника у Аустро-Угарској. Такође реорганизовао је цензуру у Београду и Цетињу. По његовом мишљењу огромна количина поштанских поштиљака која долази у Загреб и одлази из Загреба, искључује прецизан преглед. Површна цензура се мора одбацити. Да би се то избегло било би потребно у важним среским местима организовати мале подружнице. Загребачка цензура требала би као главна да има 40-50 цензора.

По том питању одржана је 26. новембра 1941. године седница на којој су учествовале меродавне личности као и сам Вукелић.²² После седнице Вукелићу су поверене предрадње око организације и устављања војне цензуре.

Међутим, ово решење је одлагано, а у пошти није се могла добити просторија. Такође се сазнало да је Равнатељство за јавни ред и сигурност у главној пошти успоставило своју нову цензуру, која је била поверена студентима и девојкама јер службеници нису били поуздани. Одбила се и сарадња са Вукелићем.

На тај начин сматрало се да је било онемогућено успостављање војне цензуре, па је затражена одлука по овом предмету.²³

О свему овоме био је извештен 15. јуна 1942. године главни штаб домобранства уз нагласак да се желела организовати цензура без суделовања војске. О овоме су били извештени и меродавни фактори који то питање нису разматрали јер су сматрали да Равнатељство уводи цензуру самостално.²⁴

Законском одредбом била је укинута УНСА 22. јануара 1943. године, која је била установљена 16. августа 1941. године. Сви послови ове службе пренети су у надлежност Министарства унутрашњих послова.²⁵

Због неповерења према службеницима оружаних снага, на овј начин формирале су се паралелне службе.

Међутим, практично сав посао био је у надлежности Ивештајног одељења, Главног штаба оружаних снага.

После извештаја Главном штабу, аутор није имао могућности да узме на увид документе коме је дифинитивно поверено увођење цензуре.

Ипак, на основу неких докумената о организацији цензуре Министарство оружаних снага је организовало и спроводило војну цензуру. То је такође уочљиво из поштанских поштиљака, јер су у току 1944/45 године били у употреби нови облици жигова. Из употребе су нестали жигови разних власти. Али ту је и крај рата.

Тачан датум почетка рада Цензурног одсека аутору је непознат, али на основу документа од 3. маја 1943. године о попуни одсека вишим службеником као и да одсек мора почети са радом већ исте недеље наговештава се почетак рада цензурног

одсека. Према томе може се прихватити да је цензурни одсек формиран при МИНОРСУ у првој половини маја 1943. године.²⁶

По успостављању војне цензуре у организацији оружаних снага цензурна места су се налазила у Загребу (Главна цензура) и у главним градовима жупа и у успоставама. У главним местима Великих жупа успостављене су од 1. јула 1944. године²⁷ у:

1. Осијеку; 2. Бјеловару; 3. Шибенику; 4. Сплиту; 5. Дубровнику; 6. Загребу; 7. Мостару; 8. Бихаћу; 9. Травнику; 10. Госпићу; 11. Новој Градишки; 12. Огулину; 13. Карловцу; 14. Броду; 15. Бања Луци; 16. Задру; 17. Тузли; 18. Сењу; 19. Сарајеву; 20. Вуковару; 21 Вараждину.

Сем у главним местима жупа цензурни пунктови су се налазили у среским местима као на пример у Великој жупи Вука у Хрватској Митровици и Земуну, па и у испоставама среских области, као на пример у Петроварадину.

Литература и архивска грађа

1. Зборник НОР-а, издање VII (Војноисторијски институт) Београд, Том II, књига 2, с. 546-647; Том XII, к. 1. док. 1.
2. Ослободилачки рат народа Југославије 1941-45, Београд 1957, к. I с. 31.
3. Вјесник наредаба и особних послова Министарства Хрв. Домобранства, Одио пошта, брзојава, телефона и радиа од 1. септембра, а од 15. септембра Министарства промета и јавних радова, Одио пошта, брзојава и брзогласа, 1941, број 1054-1941-Д.Х., даље Вјесник.
4. Ј. Мајнарић, Значај поште, брзојава и брзогласа, њихов повјесни развој и потребе основе рада у НД Хрватској; чланак у спомен броју Вјесника Одеља поште, брзојава и брзогласа.
5. AVII, ф. НДХ, к 235, ф.2. д. 50; к. 213, ф 1, д. 7/1.
6. Књига расписа Министарства птт, р. 3, 22. 1. 31, инв. бр. 2088, библиотека ПТТ музеја у Београду.
7. Хронологија Ослободилачке борбе народа Југославије 1941-45, Београд 1964, издање VII у Београду, с. 541.
8. Федри Чулиновић, Окупаторска подела Југославије, Београд 1970, с 264-269.
9. Вјесник, бр. 13, 1. VII 44; AVII, ф. немачки филм, Т 111, ролна 286, приложена мапа НДХ са границама жупа.
10. Вјесник, годиште прво, 19. 4. 1941, бр. 1054-1941-Д-Х.
11. AVII, ф, НДХ, к. 87, ф. 10, д. 12/1.
12. Исто, к. 87, ф. 10 д. 6/1.
13. Исто, к. 87, ф. 10 д. 7/1.
14. Исто, к. 169, ф.2, д. 21/1.
15. Исто, к. 180, ф.2, д. 38.

16. Исто, к. 189, ф.2, д. 49; к. 203, ф.1, д. 45/3.
17. Вјесник, бр. 3, 1.2.43.
18. АVII, ф. НДХ, к. 73, ф. 8, д.6/14.
19. Исто, к. 73, ф.8, д. 6/14.
20. Исто, к. 73, ф.8, д. 6/11.
21. Исто
22. Исто, к. 73, ф.8, д. 6/18.
23. Исто, к. 73, ф.6, д. 31/1.
24. Исто, к. 73, ф.8, д. 6/2.
25. Вјесник, бр. 3, 1.2.43.; објављено у Народним новинама бр. 17 од 22. 1. 43.
26. АVII, ф. НДХ, к. 96, ф. 14, д. 19.
27. Вјесник бр. 13, 1. српањ 44.; проглашено у бр. 138 Народних новина од 21. 6. 44.

Вињета у виду усташког амблема на Земунском телеграму од 19. јануара 1943. године

Зоран Бошковић, ФД Бановац

Посебности марака Републике Српске

Шта су посебности и у чему је драж њиховог сакупљања и проучавања покушаћу да на једноставан начим одговорим овим текстом. Сви каталошки бројеви преузети су из Бошковић, ПОДСЕТНИК, 1996.

Зупчање

Зупчање је чешљасто означено азбучним словима А (13 1/4) и Ц (12 1/2). Код помоћног издања (провизоријум) установљене су поред основних марака и марке другог зучања. То су кат. бр. 3Ц (50/0,40 дин.); кат вр 7Ц (100/2 дин.); кат. бр. 9Ц (300/5 дин.) и кат. бр. 11А (500/0,60 дин.), где су марке 3Ц и 7Ц врло ретке и скупе. Код друге редовне серије (гусле - издање од 8. јуна 1993. г.) постоје оба зупчања код марке кат. бр. 20, где је А зупчање незнатно ређе. Могуће је да постоји и марка кат. бр. 23 у оба зупчања, али до сада није пронађена. Код помоћног издања марака од 1. новембра 1994. г. установљена су оба зупчања код марака кат. бр. 34 (0,40/10000 дин.) и кат. бр. 35 (2,00/50000 дин.). Напомињем да је марка кат. бр. 35Ц тек недавно откривена на шалтеру једне поште у Републици Српској и да је она за сада врло ретка. То би било све што је занимљиво у вези зупчања.

Незупчане марке бар до сада познате су само код кат. бр. 28 (Св. Стефан) и код кат. бр. 41 (Чајничка икона). Ове марке потичу из тзв. "министарских албума", који врло ретко доспевају на домаће филателистичко тржиште. Цене су им редовно неоправдано високе.

Боја

(Боје марака су одређене љубазношћу г. Ненада Билбије према Михеловом водичу за боје број 36).

Што се тиче боје марака вредно је напоменути да нема драстичног одступања од основних боја, поготову нема промењених боја што би сакупљачи свакако желели. У свакој збирци пожељно је имати кат. бр. 12 (10 дин.) поред основне марке у светлоокер/сивоцрној боји и јаркоокер/сивоцрну. Код кат. бр. 20 (10000 дин.) поред основне марке у бледољубичастоултрамарин/сивоцрој боји и светлољубичастоултрамарин/сивоцрну. Код кат. бр. 27 "А дин." поред основне марке у јаркооранжцрвеној боји и оранжцрвену. Код кат. бр. 34 (0,40/10000 дин.) поред основне марке у светлољубичастоултрамарин/сивоцрна и белољубичастоултрамарин/сивоцрну. Код кат. бр. 47(5,00/6000 дин.) поред основне марке у светложутоокер/сивоцрној боји и тамнооранжжудо/црну.

кат.бр. 3С

7С

9С

11А

кат.бр. 20А

34С

35С

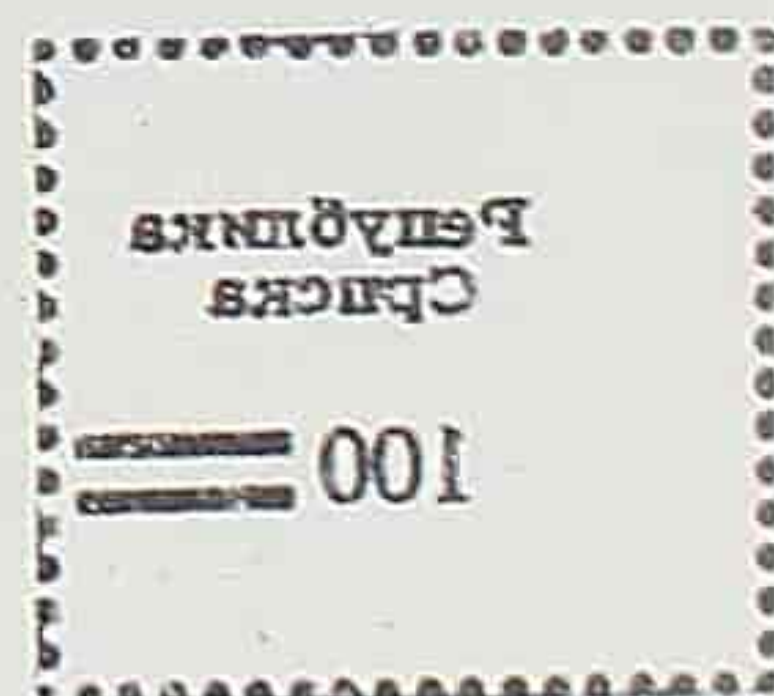
кат.бр. 3А

31А

5С

7А

кат.бр. 25А

33С

27А

ТАБЛА I

Гума

Гума код редовних и пригодних издања је мат. Постоји један куриозум, који сам добио на поклон из Бањалуке од г. Менара Гвожђара, а то је кат. бр. 29 (краљ Петар I Карађорђевић) код које је гума полусјајна.

Претисак

Овде највише посебности долазе до изражаја. Претисци су рађени у књиготиску или у офсету. Постоје многи занимљиви типови претисака. О њима већ сам писао на страницама Филателисте број 217/218.

Код провизорног издања (26. октобар 1993. г.) важно је знати да је слагање речи "Српска" испод речи "Република" узроковало три типа претиска. Такође битно је рећи да је кат. бр. 3 (50/040 дин.) претиснута у два типа са дебелим и танким цртама. Тренутно се танке црте боље котирају.

Код издања "референдум" такође постоје разлике у типу претиска о којима је детаљно било речи у прошлом броју часописа "Филателиста".

На маркама помоћног издања од 1. јула 1996. г. познато је да су марке кат. бр. 44, 45 и 46 претиснуте у два типа, где разликујемо танке бројеве и црте од дебелих бројева и црта. На табли IV приказан је кат. бр. 45 (2,00/30000 дин.) у два типа претиска и један четварац код кога се претисак постепено потпуно губи.

Грешке

Код следећих марака постоји "абклаг" у претиску марке. То су кат. бр. 5 (60/0,30 дин.); кат. бр. 6 (100/1 дин.); кат. бр. 7 (100/2 дин.); кат. бр. 11А (500/0,60 дин.); кат. бр. 24 и 25 (7500/50 и 7500/100 дин.); кат. бр. 32 (А/5000 дин.) и кат. бр. 33 (Р/6000 дин.). Померен претисак може да се установи готово код свих марака са претиском али упозоравам сакупљаче да је занимљив само померен претисак већег обима (погледати таблу II). Обрнути претисак познат је до сада код следећих марака: кат. бр. 6 (100/1 дин.); кат. бр. 9А (300/5 дин.); кат. бр. 26 (9000/50 дин.) и код кат. бр. 46 (3,00/50 дин.).

Двоструке и вишеструке претиске не бих посебно издвајао јер је очигледно да се ту углавном ради о макулатури и неодговорности радника штампара. Да бих задовољио све укусе приказујем неколико занимљивих претисака на табли II без коментара.

Установио сам код кат. бр. 9А безбојни (суви) претисак, као и код кат. бр. 32 и 33. Напомињем да се овакви типови претисака врло тешко уочавају.

Наравно, постоје и занимљиве комбинације марака са и без претиска које увек на филателистичком тржишту достижу велике цене (погледати таблу III).

Код "А" марке кат. бр. 27 занимљиво је да у делу табака постоје марке на којима су цртице у слици потпуно избледеле.

Што се тиче "случајних" грешака на маркама све зависи од афинитета истраживача и његовог самосталног одабира. На основу мог вишегодишњег искуст-

кат.бр. 9A

10C

кат.бр. 1C

9A

кат.бр. 6C

9A

ТАБЛА II

кат.бр. 11C

26A

25A (25)

ва и бављења "грешкама" могу сакупљачима да препоручим неколико интересантних примера. Код другог редовног издања учинила ми се свакако вредном пажње грешка на пољу 92 у табаку код кат. бр 20А и 20Ц (10000 дин.). Интересантну грешку уочио сам код кат. бр. 33Ц (Р/6000 дин.) у пољу 91. Ради се о оштећењу слова "Р" које је без главе. Региструјем и грешку код кат. бр. 47 (2.00/50000 дин.) у пољу 47. Ради се о већој уочљивој мрљи којом је глава гусала повезана са једином пречагом. Оно што свакако импресионира је то што та грешка постоји код кат. бр. 34 (0,40/10000 дин.) али само у зупчању А. Ради се о недостатку зареза између бројки. Ни грешку код пригодне марке Св. Стефан не треба занемарити а она је у пољу 23. Ради се о великој црној мрљи на макети цркве у Стефановој руци. Овде је направљена и једна далеко крупнија грешка, а то је да Република Српска није од 1993. године, већ од 1992. Такође треба поменути и типичну грешку код Чајничке иконе на 3 пољу. Ради се о малој квржици код слова "у" у речи "Република". Иста грешка је и на незупчаној марци.

На недавно изашлим пригодним маркама (7 и 14 јули 1997.) карактеристично је поље 17 на којем се код обе марке уочава знак цртача (РБ) - Радомира Бојанића.

О великом броју грешака код "провизоријума и референдума" већ сам писао у часопису "Филателиста" бројеви 221/222 и 231/32.

На табли II приказао сам познату грешку код марке кат. бр. 25 (7500/100 дин.) на 25. пољу, где фали цифра "5" из датума "15". Иста грешка код кат. бр. 24 (7500/50 дин.) на пољу 21. је врло ретка. Овде није приказана. На табли IV приказујем један шеснаестерац извучен из целог табака где се може уочити "спис" који би већина сакупљача бацила. "Спис" настаје приликом претиска тако што боја замрља табак. На таблама можете уживати у приказаним "посебностима" и свакако покушати да их сакупите, јер тиме само обогаћујете вашу збирку а и знање о маркама Републике Српске.

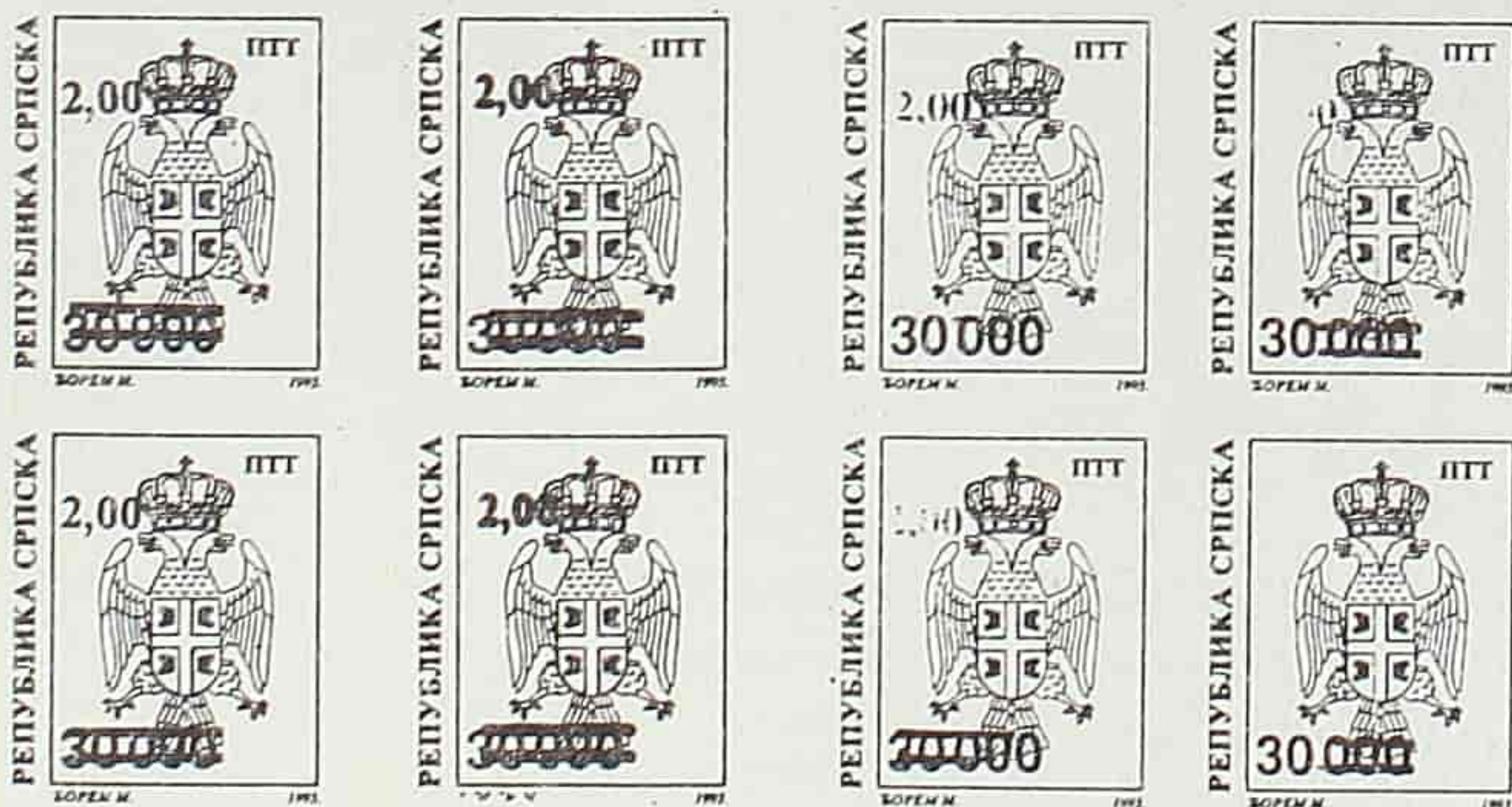
На крају наводим имена људи који су пуно урадили на трагању за посебностима Републике Српске. То су Менар Гвожђар, Жељко Каталина, Раденко Радовановић и Борис Влајнић, сви из Бањалуке.

табла III

25A

кат.бр. 45A

Тип I

ТАБЛА IV

Димитрије Петровић 1922 - 1997

Почетком лета умро је један од најстаријих и најпознатијих београдских филателиста, популарни чика Мита (75), међу својим вршњацима познат и по надимку Мита Етилен, пошто је својевремено радио као шеф рачуноводства у предузећу за хемијско чишћење Етилен.

У клубу филателиста многи га се сећају по громким узвицима и шаљивим примедбама, а млађима је умео да запрети и штапом, мада је уствари био врло мирољубив и срдчан човек.

У млађим годинама Мита је био врло активан у филателистичкој организацији. У Савезу филателиста Србије је у више наврата биран у руководство, углавном у Надзорни одбор, као дипломирани економиста.

Филателистичке изложбе, како код нас тако и у свету, редовно је посећивао, а на неким је био и излагач. Волео је посебно целине. Имао је лепу збирку са шаховским мотивима.

Мита је био један од највећих размењивача. Пошто је добро знао француски, одржавао је кореспонденцију са многим филателистима у иностранству. У клубу млађе филателисте је увек умео да обрадује новим жигосаним маркама своје кореспонденције.

Димитрије Петровић, популарни чика Мита, то се слободно може рећи, био је једна од легенди београдског филателистичког круга. Нека му је лака земља.

М.М.

САДРЖАЈ

Реч уредника	1
Из рада Председништва Савеза филателиста Југославије	2
Правилник Девете југословенске филателистичке изложбе ЈУФИЗ IX	3
Борисав Станковић	
Националне филателистичке изложбе	6
Извештај са Интернационалне филателистичке изложбе NORWEX 97	7
Извештај са Светске изложбе PACIFIC 97.	8
Специјални правилник ФИП (SREX)	9
Зоран Станковић	
Поштанска служба у Алексинцу у XIX веку	14
Војин Вишацки	
Војна цензура у Хрватској	20
Зоран Бошковић	
Посебности марака Републике Српске	25

ПОШТАНСКИМ МАРКАМА, ФИЛАТЕЛИСТИЧКИМ ПРИБОРОМ И
ЛИТЕРАТУРОМ,
СНАБДЕВАЈТЕ СЕ У

ПРОДАВНИЦИ “ ФИЛАТЕЛИЈА ”

БЕОГРАД, Македонска 5, телефон (011) 632-168

**Društveno preduzeće za proizvodnju i promet
poštanskih maraka i informativno-izdavačku delatnost**

JUGOMARKA

Sa potpunom odgovornošću

Palmotićeva 2-Beograd